CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

अभिलेख-संग्रह

[छैटौं भाग]

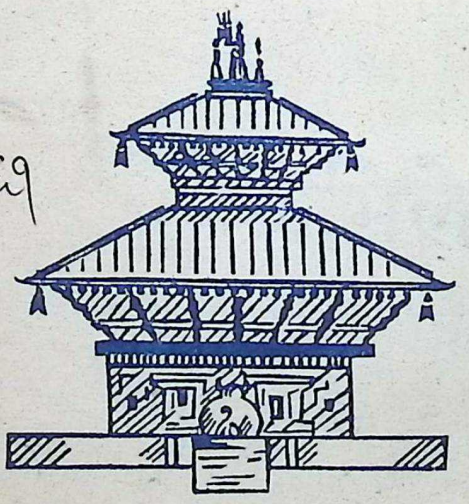

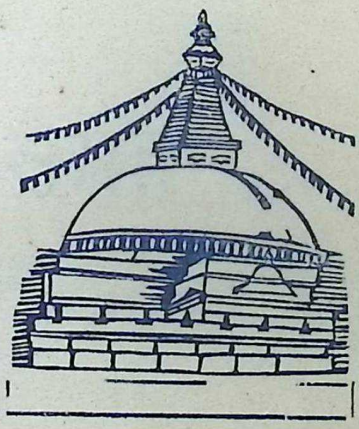

सम्पादक—

रामजी तेवारी
देवीप्रसाद भण्डारी
भोलानाथ पौडेल
शङ्करमान राजवंशी
धनवज्र वज्राचार्य
गौतमवज्र वज्राचार्य
महेशराज पन्त
नयनाथ पौडेल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तदिह न गुणदोषौ योजनीयावलीकौ
कथमपि महता यत्संस्कृतोऽयं श्रमेण ।

- बापूदेव शास्त्री

[धेरै मिहिनेत गरी यो तयार गरिएको छ । त्यस कारण यहाँ भूटो गुण अथवा दोष नलाइदिनुहोला ।]

अभिलेख-संग्रह

छैटौं भाग

सम्पादक –

रामजी तेवारी
देवीप्रसाद भण्डारी
भोलानाथ पौडेल
शङ्करमान राजवंशी
धनवज्र वज्राचार्य
गौतमवज्र वज्राचार्य
महेशराज पन्त
नयनाथ पौडेल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

विषय–सूची

	पृष्ठ
अभिलेखहरूमा पाइएका सूत्रात्मक इतिहासलाई व्याख्यात्मक बनाउनु छ	१-४
वक्तव्य	५-६
भण्डारखाल देवीस्थानको अभिलेख	७
मङ्गलबजार नरसिंहमन्दिरको अभिलेख	८
मङ्गलबजार विश्वेश्वरमन्दिरको अभिलेख	९
नासलचोकको अभिलेख	१०
मूलचोकको अभिलेख	११–१२
सिंहासनको अभिलेख	१२
भण्डारखालको अभिलेख	१३
मङ्गलबजार भाइदेवलको अभिलेख	१४–१५
बंशगोपालमन्दिरको अभिलेख	१६–१८
मङ्गलबजार भीमसेनमन्दिरको अभिलेख	१८–१९
यम्पिविहा को अभिलेख	२०
मङ्गलबजार मणिमण्डपको अभिलेख	२१–२२

२०८३२
वाल्मीकि विद्यापीठ-पुस्तकालय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

अभिलेखहरूमा पाइएका सूत्रात्मक इतिहासलाई व्याख्यात्मक बनाउनु छ

संक्षिप्तवाग् भवति शिष्यजनावधानतात्पर्यवेदनपरीक्षणधारणार्हा ।

–गंगाधर शास्त्री

[विद्यार्थीहरू छोटो कुरालाई सावधान भई सुन्न, बुझ्न, मनमा खेलाउन, अडचाइ-राख्न पनि सक्तछन् ।]

यही विचारको आधारमा हामीहरूका प्राचीन ग्रन्थ बनेका थिए । जस्तै–

न लोकाव्ययनिष्ठाखलर्थतृनाम् २ । ३ । ६९

पाणिनिको यस सूत्रको अर्थ–

शतृ शानच् कानच् क्वसु कि किन् उ इष्णुच् उक क्त क्तवतु शानन् चानश् शतृ तृन् यी प्रत्यय र खल्का अर्थमा हुने प्रत्यय अव्ययमा हुने प्रातिपदिकको र अव्ययको पनि कर्ता र कर्ममा षष्ठी हुँदैन ।

–यस्तो हुन्छ ।

यति अर्थ भनेर मात्रै विद्यार्थीको मनमा कुरो चढ्दैन र उदाहरण पनि दिनुपर्छ । यसो गर्नुपर्ने हुनाले सूत्रको बीस गुना जति बाहिरका कुरा नबुझी सूत्रबाट काम लिन सकिदैन । यसै कारण सूत्रका व्याख्यात्मक ग्रन्थ वा पढाउने गुरुको आवश्यकता पर्दछ ।

दुनोट नघोकी कसैले पनि गुन्न सक्तन । परन्तु प्राचीन गणितका पुस्तकमा दुनोट लेखेको पाइँदैन । आर्यभटले जम्मा गर्ने घटाउने गुन्ने भाग लिनेको केही चर्चा नगरी एकदम वर्गको चर्चा गरेका छन् । ब्रह्मगुप्तले चाहिं भिन्नको योगबाट कुरा उठाएका छन् ।

आजभोलि हामीहरू यस्ता कुरालाई रुचाउन वा नरुचाउन सक्तछौं । परन्तु प्राचीन ग्रन्थको अर्थ गर्न यस्ता यस्ता प्राचीन शैलीलाई बुझ्नैपर्छ ।

हाम्रो देशको प्राचीन इतिहास प्राचीन शैलीमा लेखिएको छ । त्यसलाई बुझ्न हामीलाई व्याख्यात्मक ग्रन्थ वा गुरुको आवश्यकता पर्दछ । परन्तु हामी ती दुवै पाउँदैनौं ।

मुगलकालको इतिहासलाई पनि प्राचीन शैलीका पण्डितहरूले सूत्रात्मक शैलीमा लेखेका छन् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri Funding: MIDF

जस्तै—

जित्वा दाराशाहं सूजाशाहं मुरादशाहं च ।
अवरङ्गजेबशाहे शासत्यवनीं ममायमुद्योगः ।।७०।।

विक्रमार्कनृपराज्यसमासु
क्ष्माभृदिन्दुकुभृदिन्दुसमासु (१७१७)।
आश्विनस्य दशमेऽह्नि समाप्ता
मत्कृतिः कृतिमुदेऽस्तु समाप्ता ।।७१।।

(रघुनाथले बनाएको मुहूर्त्तमालाको ९ अध्यायबाट)

[दारा शाह, सूजा शाह, मुराद शाहलाई जितेर अवरङ्गजेब शाहले राज्य गरिरहनु-भएको बेलामा वि. सं. १७१७ आश्विन शुक्ल दशमीमा समाप्त भएको मेरो यो ग्रन्थ विद्वान्हरूको प्रसन्नताको लागि होस् ।]

यताबाट वि. सं. १७१७ मा औरङ्गजेबले राज्य गरिरहेका थिए। उनले राजा हुन दारा, शुजा, मुरादलाई जित्नुपरेको थियो भन्ने बुझिन्छ।

यति संकेतबाट औरङ्गजेबले राज्य हात लाएको घटनालाई हामी राम्रोसंग बुझ्न सक्तैनौं र हामीलाई व्याख्याको आवश्यकता पर्दछ । मुसलमानहरूमा व्याख्यात्मक इतिहास लेख्ने चलन हुनाले सो कुरा हामी पाउँछौं। जस्तै—

"मुगल बादशाह शाहजहाँका दारा, शुजा, औरङ्गजेब, मुराद नाउँ भएका ४ छोरा थिए। जेठा दारा बाबुका हजुरिया भई डिल्ली आगरातिर रहन्थे। माहिला शुजा पूर्व भारतका शासक बनाइएका थिए। साहिला औरङ्गजेब दक्षिण भारतका शासक पदमा नियुक्त गरिएका थिए। कान्छा मुराद पश्चिम भारतका शासक बनाइएका थिए। दारा मुसलमानबाहेक अरू धर्मावलम्बीसँग पनि उदारताको व्यवहार गर्दथे। औरङ्गजेब मुसलमान धर्मको मात्र समर्थक बनेका थिए ।

वि. सं. १७१४ आश्विन ५ गते ६५ वर्ष भएका सम्राट् शाहजहाँलाई कडा रोग लाग्यो र उनी ओछ्यानमा परे। उनले दारालाई युवराजाधिराज (उत्तराधिकारी) बनाए । चारै भाइ सम्राट् बन्न तंसेका थिए । यस कारण दाराको भलो अरू भाई हेर्न सक्तैनथे। शाहजहाँ मरे भन्ने हल्ला चल्यो र वि. सं. १७१४ को हिउँदमा शुजा र मुरादले आफूले बादशाह भएको घोषणा गरे। औरङ्गजेब धूर्त्त थिए। यस कारण उनले आफू बादशाह भएको घोषणा नगरी आफ्नो सैनिक शक्तिलाई खूप बढाए । दारा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri Funding: MIDF

नास्तिक छ, त्यो बादशाह भयो भने हामी मुसलमानको नाश हुन्छ'' भन्ने कुरा सुनाई कट्टर मुसलमानलाई आफ्नो पक्षमा मिलाउने प्रयत्न औरङ्गजेबले गरे। भाइ मुरादलाई औरङ्गजेबले फकाई फुल्याई आफ्नो पक्षमा मिलाए। यस कारण दक्षिण र पश्चिमको मुगल सेना मिलेकोले औरङ्गजेबको सेनाको निकै बल बढ्यो। राजधानी कब्जा गर्न भनी शुजा पूर्वतिरबाट फौज लिई डिल्लीतिर आए। औरङ्गजेब र मुराद पनि मिली संयुक्त सेना लिई डिल्लीतिर लंकिए।

छोराहरूको यस्तो आचरणले गर्दा बूढा रोगी सम्राट् शाहजहाँलाई ठूलो पीर पऱ्यो र उनले आफ्नै हस्ताक्षरले लेखिएको लालमोहर छोराहरूकहाँ पठाए। यसमा 'म बाँचेकै छु, तिमीहरू आफ्नो आफ्नो ठाउँमा शान्त भई बस' भन्ने भाव परेको थियो। यो लालमोहरको छोराहरूले टेरपुच्छर नलाएका हुनाले उनलाई रोक्न भनी शाही सेना खटिए। 'पहिले आक्रमण नगर्नू, संझाई बुझाई फर्काउनू, केही नलागे मात्र हतियार उठाउनू' भन्ने आज्ञा शाही सेनालाई दिइएको थियो। शुजालाई शाही सेनाले रोक्यो। तर औरङ्गजेब र मुरादको संयुक्त सेनालाई शाही सेनाले रोक्न सकेन र औरङ्गजेब र मुराद विजयी भई आगरानगीचै आइपुगे। दारा भाइहरूलाई रोक्न भनी फौज लिई आफैं गए। वि. सं. १७१५ ज्येष्ठ ३० गतेको ठूलो लडाइँमा दाराको हार भयो र उनी भागे। भाग्दा उनले प्रशस्त सुन जुवाहारात साथ लिए। चौह्र हजार सिपाहीका साथमा दाराले राजधानी छोडे। विजयी औरङ्गजेबको सेनाले आगराको किल्लालाई घेऱ्यो। सम्राट् शाहजहाँ सोही किल्लामा थिए। सम्राट्का आज्ञाले किल्लाका रक्षकले लडेर किल्लाको रक्षा गरे। किल्लाभित्र यमुनाबाट पानी जान्थ्यो। औरङ्गजेबले सो पानीको मुहान रोकिदिए। बूढा बादशाहले छोरालाई भेट्न भनी बोलाएका पत्र थिए। तर उनीहरू गएनन्। शाहजहाँले विवश भई ३ दिनपछि किल्लाको ढोका खुलाउनै पऱ्यो। वि. सं. १७१५ आषाढ ९ गते आगराको किल्लामा औरङ्गजेबको अधिकार जम्यो। शाहजहाँ नजरबन्द भए। यति भएर पनि औरङ्गजेब सिंहासनमा बसेनन्।

मुराद अघिबाट त औरङ्गजेबसँग मिलेका थिए, तर पछि औरङ्गजेबको छलको शंका गरी उनी दाजुसंग पर पर हुन लागे। धूर्त औरङ्गजेबले भोजको निहुँ गरी मुरादसँग भेट गरी मीठा मीठा कुरा गरी रक्सी खुवाई उनलाई सुताए। सुतेका मुरादलाई पाता कसी सुट्ठ किल्लामा लगी औरङ्गजेबले नजरबन्द गरे।

मुराद कैद भएपछि औरङ्गजेब वि. सं. १७१५ श्रावण २० गते सिंहासनमा बसे। दारालाई औरङ्गजेबको सेनाले लघार्दै थियो। दारा कतै आश्रय पाइन्छ कि भनी घुंदै थिए। यही भगाइमा दाराकी प्यारी रानी नादिरा बेगमको वि. सं. १७१६ आषाढ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

७ गते मृत्यु भयो। यसले गर्दा दारा अत्यन्त दुःखी भए। एक जना अफगान भारादारले अघि आफूले लाएको गुनले आपद्मा आफ्नो रक्षा गर्ला भन्ने संझी दारा उनको आश्रयमा रहे। तर तो अफगानले विश्वासघात गरी सपरिवार दारालाई पक्राए। कैदी दारालाई वि. सं. १७१६ भाद्र २२ गते डिल्लीमा ल्याए। मामूली हात्तीमा कैदी दारालाई चढाई शहर घुमाइयो। औरङ्गजेबले यस्ता नास्तिकलाई के गर्ने भनी ठूलो भारादारी गराए। भारादारीले यस्ता नास्तिकलाई प्राणदण्ड दिनुपर्छ भनी निर्णय गऱ्यो। वि.सं १७१६ भाद्र २९ गते राती दारा मारिए। उनको लाश शहर घुमाइयो। दाराको टाउको चाहिं नजरबन्दमा रहेका बूढा बादशाह शाहजहाँलाई देखाउन उनकहाँ पठाइयो। औरङ्गजेबले सुन चाँदी खूप लुटाए। कविहरूले राम्रा राम्रा कविता बनाई औरङ्गजेबको जयजयकार गरे।

दारासँग शुजा पनि रिसाएकै थिए। यस कारण दारालाई औरङ्गजेबले हराउँदा र औरङ्गजेबले मीठा कुरा गर्दा शुजा औरङ्गजेबसँग प्रसन्न जस्तै भएका थिए। तर पछि औरङ्गजेब गद्दीमा बसेपछि शुजा उनका विरोधी भएका थिए। वि. सं. १७१५ माघ ६ गते औरङ्गजेबले शुजालाई लडाईंमा हराए। यसपछि पनि शुजा यताउति गर्दै थिए। वि. सं. १७१७ को गर्मीमा औरङ्गजेबको सेनाले शुजालाई लघार्दै उनको सर्वनाश गरिदियो। कैदमा परेका मुरादलाई भगाउन उनका अनुयायीले ठिक्क पारेका थिए। तर पछि भेद खुल्यो र त्यस पटक उनी भाग्न सकेनन्। मुरादका उपरमा न्यानमाराको उजूर पऱ्यो। न्यायालयले मुरादलाई अपराधी ठहराई उनलाई प्राणदण्डको सजाय दियो। वि. सं. १७१८ पौष ४ गते मुरादले प्राणदण्डको सजाय पाए। वि. सं. १७२२ माघ २३ गते कैदमै शाहजहाँको मृत्यु भयो।"

हाम्रो देशमा व्याख्यात्मक इतिहास पाइन्न भने पनि हुन्छ। अभिलेखहरूमा सूत्रात्मक इतिहास पाइन्छन्। तो सूत्रको व्याख्या गर्न मौरीले महु बनाउन गरेको परिश्रमलाई सकार्नुपर्छ। यो कुरा संशोधन-मण्डलले बुझ्नैपर्छ।

२०१९ श्रावण–संक्रान्ति
महाबौद्ध काठमाडौं नेपाल

नयराज पन्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वक्तव्य

नेपाल-उपत्यकामा भक्तपुर, कान्तिपुर, ललितपुर यी तीन स्वतन्त्र राज्य खडा भएपछि यहाँको यस ताकाको इतिहास पनि तीन प्रवाहमा बग्न थाल्दछ। यसैले यस वेलाको नेपाल-उपत्यकाको इतिहास बुझ्न यी तीनै राज्यमा ध्यान दिनु आवश्यक छ। यी तीन शहरमा यस ताकाको इतिहाससंग सम्बन्ध राख्ने निकै अभिलेख पाइन्छन्। यी अभिलेखहरूलाई प्रकाश गराउनु आवश्यक हुनाले 'अभिलेख-संग्रह' हरूमा तिनलाई प्रकाश गर्दै जाने विचार हामीले गरेका छौं। यी तीन शहरका अभिलेखहरूलाई एकै ठाउँमा छ्यासमिस पारेर प्रकाश गर्नु भन्दा एक एक राज्यका अभिलेख मात्र एक ठाउँमा पारी प्रकाश गर्दा पाठकहरूलाई पढ्न सुबिधा हुने हुनाले त्यसै गरी प्रकाश गर्दै जाने व्यवस्था हामीले मिलाएका छौं।

अभिलेख-संग्रहको यस छैटौं भागमा ललितपुरका १२ वटा अप्रकाशित अभिलेख परेका छन्। यिनमा दुइवटा अभिलेख पुरन्दरसिंहका छन्। पुरन्दरसिंह विष्णुसिंहका छोरा हुन्। यक्षमल्लका सन्तानहरूको कलहले भएको मल्ल राजाहरूको कमजोरीबाट फाइदा उठाई ललितपुरका महापात्र यी विष्णुसिंहले ललितपुरमा आफ्नो स्वतन्त्र राज्य खडा गरेका थिए। विष्णुसिंह र उनका सन्तानका केही अभिलेख पाइएका छन्। तिनमा दुइटा अभिलेख प्रकाशित भएका पनि छन्।

कान्तिपुरका राजा शिवसिंहमल्लले पुरन्दरसिंहलाई जितो ललितपुरमा पनि आफ्नो राज्य कायम गरेपछि त्यहाँको शासन चलाउन उनले छोरा हरिहरसिंहलाई नियुक्त गरेका थिए। हरिहरसिंहका छोरा सिद्धिनरसिंह भए। आफू ललितपुरको राजगद्दीमा बसेपछि सिद्धिनरसिंहले ललितपुरमा देवमन्दिर धारा आदि निकै बनाएका थिए। देवमन्दिर आदि बनाउँदा ठाउँ-ठाउँमा शिलालेख पनि उनले राख्न लगाएका छन्। तिनमा केही अभिलेख प्रकाशित पनि भइसकेका छन्। यहाँ हामीले सिद्धिनरसिंहका तीनवटा अप्रकाशित अभिलेखको समावेश गरेका छौं। तिनमा दुइवटा अभिलेख उनी राजा छँदै राख्न लाएका र एउटाचाहिं छोरालाई राज्य दिई आफू स्वामी महाराज बनेपछि राख्न लाएका हुन्। यसै गरी सिद्धिनरसिंहका छोरा श्रीनिवासका र उनका पालाका पाँचवटा अभिलेख, श्रीनिवासका छोरा योगनरेन्द्रका र उनका पालाका गरी २ वटा अभिलेख यस भागमा परेका छन्।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यसरी यस भागमा ललितपुरका बाह्रबटा अप्रकाशित अभिलेख परेका छन् ■। यी अभिलेखबाट ललितपुरका राजाहरूको वंशक्रम, त्यस वेलाको राजकाजको अलिकता झलक तथा त्यस वेलाको धार्मिक स्थिति इत्यादि विषयं बुझ्न सहायता पाइन्छ। यस विषयमा विस्तारपूर्वक विवेचना पछि पछिका अभिलेख-संग्रहहरूमा गर्नेछौं।

वि. सं. २०१९ श्रावणसंक्रान्ति
महाबौद्ध, काठमाडौं नेपाल

—सम्पादकहरू

■ यिनमा पुरन्दरसिंहको नरसिंहमन्दिरको अभिलेखको अलिकता भाग इतिहास-संशोधन ४९ क्रमागत संख्यामा प्रकाशित भएका छ।

श्रीनिवासमल्लको मूलचोकको सुवर्णपत्राभिलेख श्रीगुरु पं. नयराज पन्तको संग्रहको हो। त्यसबाट हामीलाई यसको पाठ निर्णय गर्न सजिलो भएको छ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

भण्डारखाल देवोस्थानको अभिलेख

ललितपुर राजदरबारको मूलचोकबाट भित्र पसेपछि 'भण्डारखाल' नामक बगैंचा आउँछ । सो बगैंचाको दक्षिण-पश्चिम कुनामा चारैतिर पर्खालले घेरिएको देवीको स्थान छ । त्यसभित्र देवतासंगै दायाँपट्टि यो शिलालेख रहेको छ । यसको अभिलेख कुँदिएको भाग १५½ अङ्गुल लम्बा, १५ अङ्गुल चौडा छ । खराप हुङ्गामा अभिलेख कुँदिएको हुँदा यस अभिलेखको बाँयापट्टिको केही भाग खिइएको छ । त्यस कारण केही अक्षर पढ्न नसकिने छन् । यहाँ संवत् ७०९ छ ।

१. ॐ नमः श्रियै ॥ भृगा ख्यात्या समुत्पन्ना, श्रीदेवी विष्णुवल्लभा । द्युतचामीक-
२. रः कान्त्या सर्व्वाभरणभूषिता ॥ प्रणम्य देवदेवेशीम्, लक्ष्मीं भुवनपूजितां ॥
३. अभूच्छीविष्णुसिंहोसौ, राजा विष्णुपरायणः । सर्वराजगुणैर्युक्तो राजराजो-
४. पमः श्रियः ॥ तस्यात्मजो महाराज ..... भुवि राजते । वीरनारायणो वी-
५. रो, विपक्षदलनक्षमः ॥ श्रीपुरन्दरसिंहेति युधिष्ठिर इवापरः । तस्य
६. पुत्रोतितेजस्वी युवराजगुणाकरः । पुरुषोत्तमसिंहेति,धनंजय इवाप-
७. रः । तस्य पाणीगृहीता या, पत्नी भर्तुः परायणाः । ललितालक्ष्मिविख्याता सा
८. तु कालवशं गता ॥ तस्याः स्वर्लोकसंस्थायाः प्रासादे दिव्यसुन्दरे । प्रतिमां कमलादे-
९. व्यास्तत्र संस्थाप्य भूपतिः । लक्ष्मीपूजादिकं सर्व्वम,... पर्यकल्पयत् ॥ ॥
१०. अतः परं देशभाषा ॥ थो सत्रयात दुंता.....बुरो...
११. भेरुचलरोव...स्तपि १४ संख्ववोशने वो, यं थ्वते चलन चल जुरो ॥
१२. थ्वते बुया वरिसानन प्रतिदिन अविच्छिन्न जाके कुडछि १ फलके
१३. कुडछि १ घरिपाट छि १ मतं बियथात चेकन – अस्ता धारे थो
१४. सत्रस चोङ ब्राह्मणीस्त ह्मिथं बिय जुरो । विशेषन बुगंयात इन्द्रयात-
१५. न रङनयात, मनिग्लथातन मत घ थिङ प्वाठ ५० धारे छोयके माल
१६. रङन यात कुह्नु दान बिय, सियाफलके फं ४ जिव थ्वं फ ४ ला दन ४
१७. घरिपाट १२ थ्वते चाछि फलके, पा– चयि भुति .....
१८. कलगुडि फोया, थ्वते दान बियमाल ॥ थ्वतेया चिन्ता याङा गोष्ठी
१९. मानिग्ल कोविछें केशवभारो त्वबाहार रूपकेश भारो तनिह्म
२०. हनूमन्तछें हाक्वनायक हतखानिह्म माधव भारो थ्व पेह्म
२१. लवह्लाया जुरो, थ्वते चोस्यं तको हीन यातसा पंच महापातक
२२. जुरो ॥ सम्वत् ७०९ मार्गशिरकृष्ण ९ जुरों । शुभमस्तु ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मङ्गलबजार नरसिंहमन्दिरको अभिलेख

पाटन मङ्गलबजारमा राजदरबारअगाडि नरसिंहको मन्दिर छ । सो मन्दिरको ढोकाको दायाँपट्टि यो शिलालेख रहेको छ । यसको अभिलेख कुँदिएको भागको लमाइ १७ अङ्गुल, चौडाइ बढीमा १७½, घटीमा १४ अङ्गुल छ । यस अभिलेखको दायाँपट्टिको आधा जति भाग खिइएका छ । यस कारण अभिलेख सम्पूर्ण पढ्न सकिंदैन । यहाँ संवत् ७१० छ ।

१. ॐ नमो नरसिंहाय ॥ ॥ क्रोधादालोलजिह्वं विवृतनिजमुखं सोमसूर्य्याग्निने
२. ... ... निशितं भिन्नदैत्येन्द्रगात्रं । चक्र शखं सपाशां कुलिशगदां
३. ... ...मणिमयविविधाकल्पमीडे नृसिंहं ॥ नृसिंह पातु दैत्यारे
४. ... ... कोटीनां निपातैरकृतव्रणः ॥ अभूपभूमिःप्रतिपक्षभीतिः
५. सदा समासादितभूरिकीर्त्तिः । चिरं कृतार्थीकृतभूमिदेव(:)स्फुरत्प्रतापो नृपविष्णुसिंहः ॥
६. तस्माद्भूपशिरोमणेः समजनि श्रीवीरनारायणो धर्म्मज्ञानविवेकनिर्म्मलधियः स-
७. ... ... धिकदो दान्तः सदा धर्म्मवाक् श्रीमान् धीरपुर-
८. न्दरो निजगुणै ... ... सर्व्वदा । तस्याग्रजोसौ नरसिंहदेवस्त्यक्त्वा धरित्रीं वररा-
९. ज्यलक्ष्मीम् ॥ ... ... तस्यैव हेतोश्च मठं चकार । नृसिंहदेवार्थ-
१०. नृसिंहरूपं, नारायणस्य प्रतिमां चकार । नृसिंहरूप च विधाय भ्रातुः पुरन्दरो भूप-
११. ... ... ॥ ॥ अतः परं देशभाषा श्रीश्रीजयपुरन्दरसिंहदेवठाकुरसनं,
१२. ददा नरसिंहजु परलोक बिज्याङा, थोसते निमित्तनं देवल गंथकूट दयक
१३. नरसिंहमूर्ति प्रतिमा स्थापन याङ ... के वं धुरि को खलंबुरोव ङा ५ ममीखा
१४. बुरोव ङा ५ बेलखग्व बुरोव ४ थ्वते बुया बर्षानन नित्यपूजाजोछि धरि
१५. के फं १ फलके कुड १ ... ग्वल ... ... स्थान मत ह्लिथं बियमाल ॥
१६. ... ... कुह्लु ... ... लन यायमाल ।
१७. ... ... घनपूजा, धरिपाट ४ दुदुपाट ४ घेर ... ... दंम १ ... ...
१८. दंम्म १ दक्षिणा दम्म १॥ बु- यात ४ ... यात नमतोछे पुनप्वाथ १
१९. थ्वतेया गोष्ठी कोनिह्म ... कुशल बाबु ओटा बाबु ... गो पार दति
२०. म जिता ... ... पूजा दुदु म दं २ घेर ... ...
२१. साषहनया थ्वते सेह्लातक ... ...मनिस्तरपं का-
२२. ले पंचपातक जुरो ॥ सम्वत ७१० कार्त्ति(क)शुक्ल २ ज्येष्ठानक्षेत्र शुक्र-
२३. मानयोग शुक्रवार विच्छसंक्रान्ति कुह्लु तया जुरो ॥ शुभ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मङ्गलबजार विश्वेश्वरमन्दिरको अभिलेख

ललितपुर मङ्गलबजारमा राजदरबारअगाडि प्रसिद्ध कृष्णमन्दिरसंगै बायाँपट्टि विश्वेश्वरको मन्दिर छ। त्यस मन्दिरको पूर्व ढोकाको दायाँपट्टि यो शिलालेख रहेको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग १७½ अङ्गुल लम्बा, १७ अङ्गुल चौडा छ। राम्रोसंग नकुँदिएको हुँदा यस अभिलेखको तल्लो भागमा अक्षर अस्पष्ट छन्। कहाँ कहीं फुटेको पनि छ। यस कारण सम्पूर्ण अभिलेख पढ्न सकिँदैन। यहाँ संवत् ७४७ छ।

१. ॐ नमः श्रीविश्वेश्वराय ॥ यदुत्तमाङ्गसङ्गिनी दिवौकसस्तरङ्गिनी यदर्धदे-
२. हसङ्गिनी तुमा[षा]रशैलनन्दिनी । यदंघ्रिपद्मवन्दिनी सुरासुरादिमोदनी यद-
३. ङ्गभूषणं फणी जयत्यसौ सुराग्रणी(:) ॥ संजातो हरसिंहदेवनृपतिष्प्रोद्यत्प्रतापोन्न-
४. तिर्व्वंशे चण्डरुचेरचिन्त्यमहिमा श्रीमैथिलक्ष्माहरिः । ज्ञात्वा दुर्ज्जनतात्कलेरिव निज
५. जे राज्ये स्वधर्ममंशंति, नेपालं वरपीठमेत्य सुचिरं राज्यञ्चकार प्रभुः ॥ अस्यान्वये
६. तिभद्रे क्षीरसमुद्रे कलानाथः ॥ समजनि महीन्द्रमल्लो रिपुहृदि भल्लो महीपालः ॥
७. अस्याभूत्तनयो नयोदितविधिः प्रत्यग्रतेजोनिधिर्वैर्य्याधिः शिवसिंहदेवनृपति-
८. :प्रोद्यद्गुणाम्भोनिधि । देवीपूजनतत्परेण निखिलक्ष्माभृत्कुले येन तत्साम्राज्य-
९. श्चिरमारचय्य धनदेनेवोत्तरा पालिता ॥ अस्याभून्नरकरिपोरिवात्मजन्मा
१०. प्रद्युम्नो हरिहरसिंहराजसिंहः । प्रत्यर्थिक्षितिपतिदर्प्पभिक्षुकालीदारिद्रच-
११. द्विपदलनैकदर्पसिंहः ॥ हरिहरसिंहनृपतेस्त्रिलोचनात्कार्त्तिकेय इव ।
१२. उमयेव लालमत्यासावि श्रीसिद्धिनरसिंहः ॥ चिद्वापीसदशीम्बिधाय सुजलां
१३. स्वर्ण्णप्रणालीन्ततो वारुण्याम्परितोष्य होमनियुतेनास्थाप्य विश्वेश्वरं । कैलाशा-
१४. भगृहे तदा स नृपति (:) सन्तर्प्य सर्वान् यतीन् काश्यां···वासिनां विरहज-
१५. ··· ··· ··· ··· ··· नेपालक्षोणिपति···हर्षेण गृहम
१६. ··· ··· ··· ··· ··· पञ्चम्यां गुरौ ···
१७. ··· ··· ··· ··· ··· ··· अतः परं देशभाषा लिख्य-
१८. ते सम्वत् ७४७ माघशुक्लपञ्चम्यां तिथौ···महाराजाधिराज जयसिद्धिन-
१९. रसिंहमल्लप्रभु ठाकुरसन श्री ··· ··· ··· श्व देवल दय-
२०. ··· ··· ··· ··· ··· ··· ··· ··· ···

—०—

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नासलचोकको अभिलेख

ललितपुर राजदरबारको नासलचोकको पश्चिमपट्टि भित्तामा यो शिलापत्र टाँसी राखिएको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग १४ अङ्गुल लम्बा १० अङ्गुल चौडा छ। यहाँ संवत् ७६१ छ।

१. ॐ नमः श्रीभवान्यै ॥ भक्तस्वष्पददायिनी भवनवक्रीडाकलासाक्षिणी दे-
२. त्यासृग्जलपायिनी स्वनृपशोधाराधराशोभिनी। पाषण्डाशयखण्डिनी धरणि-
३. भृच्छङ्खाटवीमण्डिनी मोहध्वान्तविनाशिनी सुरभयच्छेदोत्सवोद्भासिनी ॥ दृप्य-
४. द्दानवदारिणी परिलसत्पारीन्द्रसञ्चारिणी प्रोद्यत्पन्नगधारिणी विधुकला-
५. भाला जगत्कारिणी। संसाराम्बुधितारिणी निजपदासक्ताधिसंहारिणी शम्भुक्रोड-
६. विहारिणी विजयते शैलाधिराजात्मजा ॥ तत्पादाम्बुजनिःसृतामृतरसप्रायप्रभाक्षा-
७. लितप्रोद्यन्मोहघनान्धकारपटलप्रव्यक्तबोधोदयः। शान्तक्लान्तपराभवायतधरा-
८. धीरेयचूडामणी रावाकान्तनितान्तचिन्तनचमत्कारी विचारी सतां। दानैष्कर्ण्यसमो गु-
९. णैरनुपमो रूपै रतीवल्लभो धैर्य्यैर्द्वाशरथिष्प्रतापततिभिश्चण्डः प्रचण्डांशुकः। गाम्भीर्य्यै-
१०. र्ज्जलधिर्व्विचारनिचयैर्गे.र्वाणगोष्ठीगुरुः श्रीमत्सिद्धिनृसिंहमल्लजगतीजानिस्स-
११. मुज्जृम्भते ॥ येनादायि मुरारयेऽश्मसदनं सर्व्वाय वापीद्वयं पुत्रायावनिपालता हुतवह-
१२. ज्वालाय कोटचाहुतिः। विप्रायाथ धरागजाश्वसदनस्वर्ण्णाब्जकल्पद्रुमा लक्षप्रस्थमिता-
१३. क्षताष्पटचया हेमाश्च सप्ताब्धयः ॥ तारानाथपदार्थसम्पवलिते नेपालसम्वत्सरे
१४. स्फुर्ज्जत्फाल्गुनकृष्णपक्षविषये हृद्यद्वितीयातिथौ। हस्ते चन्द्रसुते शुभे शुभपले दे-
१५. वीपदप्रीतये तेन स्वर्ण्णविभूषितं गृहमिदं भव्यास्पदं कारितं॥सम्वत् ७६१ फाल्गुन-
१६. कृष्ण द्वितीया हस्तानक्षेत्र, शुभयोग बुधवार कुन्हु श्रीश्रीश्रीइष्टदेवताप्रीतिन
१७. श्रीश्रीजयसिद्धिनरसिंहमल्ल देव ठाकुरस्तन डातंपोलल देवर दोयकं सुवर्ण्णकल-
१८. शध्वजावरोहन याङ्न प्रतिठा याङा दिन जुरो ॥ शुभ(म)स्तु ॥ सर्व्वदा ॥

—०—

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मूलचोकको अभिलेख

ललितपुर राजदरबारको मूलचोकको पूर्वपट्टिको लङमा दलानका निदालमा यो सुवर्णपत्राभिलेख टाँसी राखिएको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग २१½ अङ्गुल लम्बा १० अङ्गुल चौडा छ। यहाँ संवत् ७८६ छ।

१. ॐ स्वस्ति॥ श्रीभवान्यै नमः॥ महारणाट्टहासिनीं प्रचण्डचंद्रहासिनीं, समुण्ड-
चण्डघातिनीं विशालमुण्डमालिनीं। मदान्धदैत्यदारिणा प्रचण्डरूपधारिणीं,
युगान्तमेघ-
२. नादिनीं नमामि रुद्रकामिनीम्॥ ॥ श्रीरत्नमल्लो नृपतिर्ब्बभूव त्रिशक्तितः प्राप्तवर-
प्रसादः। मार्त्तण्डवंशेऽभवदस्य सूनुः श्रीसूर्य्यमल्लोऽनलसूर्य्यतेजाः तदीयपु-
३. त्रोऽमरमल्लभूपो बभूव भूमीधनदोर्ज्जितश्रीः। तदात्मजोऽभूद्भुवि भूरिकीर्त्तिम्म-
हेन्द्रमल्लो हि महीमहेन्द्रः॥ अभवदतुलतेजास्तत्सुतः सुप्रतापी नृपमणि-
४. शिवसिंहःशत्रुनागेन्द्रसिंहः। विसमशरसमश्रीरात्मजस्तस्य राज्ञो भुवि हरिहरसिंहा
राजते राजसिंहः॥ अजीजनत्सिद्धिनृसिंहभूपस्तस्मान्नरेन्द्रात्किल
५. लालमत्यां। श्रीकृष्णपादाम्बुरुहैकभृङ्गो महृदयशोमण्डलमण्डिताशः। महौजसा
भूसुरसात्कृतश्रिया नृपेण येनाहुतिकोटिसंख्यया विधाय होमं
६. विधिना महाधिया प्रतिष्ठिता सुप्रतिमा रमापतेः। राजर्षितोऽस्माद्भुवि भानुमत्यां
श्रीश्रीनिवासो नरवासवोऽभूत्। दातृत्ववशक्त्याल्पितकल्पवृक्षो, ज्वल-
७. त्प्रतापाल्पितसूर्य्यतेजाः॥ देवेन्द्रो भगभूषितो मनसिजोऽङ्गो मृगेन्द्रः पशुः, श्रीदः
किंपुरुषेश्वरो जलपतिः पाशी यमः प्रेतराट्। राहुप्राप्तपराभ-
८. वो दिनमणिश्चन्द्रः कलङ्की यतः, तुल्यः कोपि निवासभूमिपतिना तेनास्ति नो
पि(वि)ष्टपे॥असूत सूनुं वसुधाधिपाग्रता मृगावता पुण्यवती पतिव्रता। श्रीयोगमल्लं
९. वसुधासुधाकरं जीव्याद्वचोभिः स च पूर्वभूभुजां॥ ॥ नैपालिकाब्दे रसकुञ्जराब्धौ
दुर्गापदाम्भोरुहपूजनार्थम्। अचीकरद्गेहमिमं मनोज्ञं स श्रीनि-
१०. वासश्चतुरस्रशोभं॥ तद्गेहाङ्गनमध्येसौ श्रीनिवासो नृवासवः। स्वर्णप्रासादमकरोत्स-
रोजकलिकोपमं॥ ॥ अतष्परं नेपालभाषया लिख्यते॥ ॥
११. श्रेयोऽस्तु॥ संवत् ७८६ आश्विनशुक्लप्रतिपद्यां तिथौ॥ श्रीसूयवंशोद्भवरघुकुल-
तिलक श्रीमाणिग्लाधिपति महाराजाधिराज श्रीश्रीजयश्रीनिवासमल्ल
१२. देव प्रभु ठाकुरसन महानवमी कुन्हु श्री ३ परमेश्वरीपूजायात निमित्तन थ्व मूलचौक
दोयका जुरो।। थ्व मूलचौकया दथुस श्री ३ इष्टदेवता श्रीयन्ताजु-

20483

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

१३. सके, सुवर्ण्णया देवल दोयकं प्रतिष्ठा याङा जुरो ॥ ॥ पुन भाषा वर्षप्रति महानवमी कुह्नु श्री ३ परमेश्वरी पूजायात निमित्तन कुचुपोया जगातया दाम दक्वन-
१४. मेस मालक्व दयकं श्री ३ परमेश्वरीसके दोहलपे मालकं दुन्ता जुरो ॥ भाषा ग्वह्मन मेसस चिन्ता याक जुर, ओह्मन कुचुपोया जगातस चिन्ता याय जुरो ॥ शुभ

—०—

सिंहासनको अभिलेख

ललितपुर मङ्गलबजारको प्रसिद्ध कृष्णमन्दिरमा प्रतिवर्ष ज्येष्ठपूर्णिमाका दिन एउटा सुनौला सिंहासन राखिन्छ। यस सिंहासनमा दुइटा हात्तीमाथि बसेका सिंहका मूर्ति दुइतिर राखिएका छन्। तोरणको रूपको पाटामा उभिएको गरुडको मूर्ति अङ्कित छ तथा त्यसमाथि दुइटा नाग बेरिएर रहेको दृश्य अङ्कित छ। पछाडि अडेस लिने ठाउँमा ९ वटा नागको शरीर बेरिएर रहेको दृश्य देखाइएको छ। त्यसको वरिपरि कदम्बवृक्ष राखिएका छन्। गरुड भएको पाटामा यो अभिलेख कुँदिएको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग २ हात ११ अङ्गुल लम्बा, आधा अङ्गुल जति चौडा छ। यहाँ संवत् ७८७ छ।

१. श्रेयोऽस्तु ॥ सम्वत् ७८७ श्रावणमासशुक्लपक्षे अष्टम्यान्तिथौ गुरुदिने ॥ थो कोह्न श्रीश्रीजयश्रीनिवासमल्ल प्रभु ठाकुरयात, वकुबाहार महाबोधिगृह ॥ साक्यवंश श्रीजोधाजुसन पिण्डपात्र दान याङन. सुवर्णरचित सिंहासन, कदम्बबृक्षसहित दुंता ॥ सुनानों थ्व सिंहासन डरसा ह्यं विद्या बाल बियाव काय दो ॥ शुभं
२. पुन भाषा सिजक्रमि, सिक्रमि, नेंषरकयात बियमार मो टं २.

—०—

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

भण्डारखालको अभिलेख

ललितपुर भण्डारखालभित्र एउटा पोखरी छ। त्यसको उत्तर किनारमा 'सिद्धि-नरसिंहले बनाएको भूगोल' भनी प्रसिद्ध ठाउँ छ। त्यसको उत्तरपट्टिको भित्तामा यो शिलालेख टाँसी राखिएको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग १६ अङ्गुल लम्बा १२ अङ्गुल चौडा छ। यहाँ संवत् ७९६ छ।

१. ॐ स्वस्ति ॥ श्रीमत्पशुपतिचरणकमलधूलिधूसरितशिरोरुह श्रीमन्मा-
२. नेश्वरीष्टदेवतावरलब्धप्रसादित देदीप्यमान मानोन्नत रविकुलतिलक
३. हनूमद्ध्वज राजऋषीश्वर श्रीश्रीजयसिद्धिनरसिंहमल्लदेव प्रभु
४. ठाकुरसन ॥ श्री ३ इष्टदेवतायात स्वानयात निमित्तन थ्व क्यव दुन्ता जु-
५. रो, महानवमिन निकलाख काययात खँल सेलेयात कारणस थ्व हितिसहि-
६. तन भंदारखाल दयका जुरो ॥ भाषा थ्व हितिस पुखुडिस मेव मोड ह्लुयमदो,
७. वा दायमदो नरक चलक वायमदो जीर्णवस्त्र आदिन मभिङ वस्तु वाय
८. मदो श्रीश्रीजुजुबाहिकन मेव लकामनं न्हचायमदो भूगोलस चोने-
९. मदो। श्रीथकुनीजुपनि बाहिकनं मेव मिसतो दुंहायमदो, ग्व वेलस माल
१०. नास श्रीउपाध्याजुपनिजुको स्नान याय दो, श्रीउपाध्याजुपनिस ब्राह्म-
११. णीजुपनि जुको बिज्याय दो जुरो ॥ पुनर्भाषा ॥ क्यवनायकपनिस्थन जुर-
१२. सां मे स्वान श्री ३ इष्टदेवतायात बाहिकन मेलेयात यन्नेमदो क्यव दुं
१३. हावको वस्तु सोसि भंडा आदिपन छु वस्तु जुरसां पितयन्नेमदो मल-
१४. मूत्र आदिनं कचंगल थडन अगम्य कर्म्म यायमदो जुरो ॥ थ्वति मानय
१५. मयातसा श्री ३ इष्टदेवताया कुदृष्टि श्रीश्रीथाकुलया गुणाहागा
१६. र लाक जुरो गोब्राह्मणादिहत्या पञ्चमहापातक लाक जुरो ॥ थ्वतिया
१७. साक्षी नेपालेश्वर महाराजाधिराज श्रीश्रीजयश्रीनिवासमल्लदेव प्रभु
१८. थाकुलस दृष्टः ॥ सम्वत् ७९६ कार्त्तिकशुक्लप्रतिपद्यान्तिथौ ॥
१९. पुनर्भाषा श्रीश्रीथाकुलस आज्ञा दतसा आज्ञादोतांपि याय. तेव वि-
२०. ना आज्ञान जुको छु यायं मतेव, थ्व चोस्यं तयाथ्य परिमान जुरो, शुभ

—०—

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मङ्गलबजार भाइदेवलको अभिलेख

पाटन मङ्गलबजारमा राजदरबारदेखि अलिकति पर पश्चिमपट्टि विश्वनाथको मन्दिर छ। श्रीनिवासमल्लका मन्त्री भगीरथ भैयाले बनाएको हुनाले विश्वनाथको यो मन्दिर 'भैयादेवल = भाइदेवल' भनी प्रख्यात छ ; यस मन्दिरको पूर्वपट्टिको भित्तामा यो शिलापत्र टाँसी राखिएको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग २३ अङ्गुल लम्बा २२ अङ्गुल चौडा छ। मन्दिर सिंगार्नेहरूले यस शिलापत्रमा समेत बार्नेस जस्तो रङ लाइदिएकाले यो अभिलेख पढ्न गाह्रो थियो। अहिले हामीले बल्लतल्ल रङ पुछी यसको पाठ पढेका छौं। यहाँ संवत् ७९८ छ।

१. ॐ श्री ३ विश्वेश्वराय नमः ॥ ॥ गजासुरेन्द्रदारिणं विदारितान्धकासुरं, सदाशिवं सदा शिवप्र-

२. दं सदारमीश्वरम्। विभूतिभूषितं विभुं स्वभक्तभूरिभूतिदं भजे भुजङ्गभूषणं भवं भवाभयप्रदम् ॥

३. श्रीश्रीनिवासो यशसो निवासो भूवासवो वासरनाथतेजाः। ज्ञाता च दाता ललि-तानगर्य्यां विभाति ने-

४. पालनृपालसिंहः ॥ महीयसस्तस्य महीभुजोऽभूत्, भगीरथो नाम महान् सुमन्त्री। वशीकृतानेकपरा-

५. वनीन्द्रः परावनीन्द्रैः सुसमर्प्पितेभः। साधौ यः सुखदः शशीव च खले सन्तापदो वह्निवत्, गाम्भीर्य्ये ज-

६. लधिर्य्यथा सुरतरुर्वातृत्वशक्तौ यथा। धैर्य्ये धर्म्मसुतो यथा च समरे भीमो यथा भीषणः। सोऽयं मन्त्रिमणिर्व्वि-

७. भाति मतिमान् देवद्विजे भक्तिमान्। धर्म्मात्मना तेन भगीरथेन विश्वेश्वरः स्थापित एष भक्त्या। संपूज्य विप्रान दि-

८. वसेऽनुकूले श्रीश्रीनिवासस्य विभोः प्रसादात्। असौ भगीरथो धीमान् प्रासाद-मकरोन्मुदा। भक्त्या श्रीविश्व-

९. नाथार्थं श्रीनिवासनृपाज्ञया ॥ प्राचीनेन भगीरथेन गिरिशान्नीता क्षितौ जाह्नवी, विश्वेशः किमु नूतनेन यव-

१०. नाद्भीतः प्रचण्डादिव। काश्याः पुण्यपुरः पुरे च ललिते नीतस्त्रिलोकेश्वरः, किं क नो हि कृपाभरेण लभते श्रीश्रीनिवा-

११. सप्रभोः। नेपालाब्दे गजबिलमुनौ माधवे मासि पक्षे, कृष्णेऽष्टम्यां विधिवदमुना शैवयज्ञं विधाय। प्रासादेऽस्मिन्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

१२. कनककलशः स्थापितो ब्राह्मणेभ्यो दत्त्वा वस्त्रं कनकरचितं भूषणं चाश्वमुख्यान् ॥ श्रीहरिवंशेन कृताः श्लोकाः ॥

१३. ॥ ॥ श्रेयोऽस्तु ॥ सम्वत् ७९८ माघशुक्लषष्टम्यां तिथौ । श्व कुन्हु श्रीमाजि-

१४. श्रीनिवासमल्लदेव ठाकुलस मन्त्री भगीरथ भैया भारोसन, श्री ३ विश्वेश्वरस्थापना याङन स्वंतपोल देवल

१५. दयकं वैशाख कृष्ण सप्तमी पर अष्टमी श्व कुन्हु प्रतिष्ठा यास्यं सुवर्ण कलश ध्वजावरोहन याङा जुरो ॥ श्वते धुङ-

१६. काव श्री ३ विश्वेश्वरप्रीतिन गुथि दुन्ता जुरो ॥ रोव ७ तवदोल क्षेत्र, रोव ५ बदेग्रामक्व क्षेत्र, रोव, ३ × म्पालथं क्षेत्र

१७. रोव ९ कोटिजोल क्षेत्र, रोव २ बिसिद्व क्षेत्र, राव १० जव ३ नवक क्षेत्र, रोव ७ नतुख्वात क्षेत्र, रोव ४ जव १ परवादोल

१८. एते क्षेत्र स एव भगीरथ भैया भारोसन भ्राता भागी भारोस मोहोन दुन्ता जुरो ॥ भाषा श्वते बुया वर्षप्रति वरसानन, नि-

१९. त्यपूजायात दानपत्रस चोस्यं तक्क अविछिन्न याङन दयकं पूजा यायमाल ॥ संक्रान्ति प्रति पञ्चामृत दयकेमा-

२०. ल ॥ भूय शिवरात्रि कुन्हु पेप फलसं मोहोर शुका २ व्यालपत्र, घेल कुड १ घेलदिवायात वो आ

२१. रतीयात वो दयकं पूजा याय चेक्न फं २ तोचकं चाक्रमतं छोयके माल ॥ भूय बुंग लगनयात कुन्हु वो इन्द्रजा-

२२. त्रायां मणिग्लयात कुन्हु वो नेत घातसं चेक्न कुड ६ घाले तोचकं चाक्रमत छोयके माल ॥ भूय वैशाख कृष्ण

२३. अष्टमी कुन्हु होम याङन देशबलि छोस्यं बोसाधन यायमाल ॥ प्रशेषन जाक्य फं २७० भूय कोटिजोलया श-

२४. स्य दक्क वो देवलहिक ब्राह्मणयात पिंबियमाल जुरो ॥ जाक्य फं ३० देवलस बंपुक जोगियात वर्ष प्रति

२५. पिंबियमाल जुरो ॥ श्वतेया चिन्ता याक गोठी नेकबहिरि अमात्ते बलिमाहात भ्राते सह, इन्द्रराज मा-

२६. हात भ्रात्त्रे सह देवीदास भारो भ्रात्ते पुत्र सह, देवीदास भारो भ्रात्ते सह, श्वतेसन वर्षप्रति अविछिन्न

२७. याङन निस्त्रपेमाल जुरो ॥ भूय रोव ६ बुया वरसानन गुथि मुनेयात जुरो ॥शुभ॥ श्व ज्यास चिन्ता याक श्रीराजवंश रावुत्त नरसिंह भा जुरो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कुम्भेश्वरनजीकैको वंशगोपाल मन्दिरको अभिलेख

ललितपुर कुम्भेश्वरबाट अलिकति पूर्व-दक्षिणतिर लागेपछि वंशगोपालको ठूलो ढुङ्गे मन्दिर आउँछ। त्यसको दक्षिणपट्टि भित्तामा यो शिलालेख टाँसी राखिएको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग ३०½ अङ्गुल लम्बा, २५ अङ्गुल चौडा छ। यहाँ संवत् ८०० छ।

१. ॐ श्रीश्रीश्रीगोपीनाथाय नमः ॥ सुनाश्वेणुनादिनं, विशालपुष्पमालिनं, व्रजाङ्गणा-
बिहारि-
२. णं, धराधरेन्द्रधारिणं। महाफणीन्द्रशायिनं, सितेतराहिशायिनं, वकासुरासुहारि णं,
नमा-
३. मि माविलासिनम् ॥ श्रीमान् सिद्धिनृसिंहमल्लनृपतिर्भाति स्म भानूपमो, यः
श्रीमल्ललिताभिधान-
४. नगरे स्वर्गे यथा स्वर्व्विभुः। पश्चाद्राज्यमिदं विहाय तृणवत्तीर्थानुगामी भवन्,
शान्तात्मा स वशाकृ-
५. तेन्द्रियगणो राजर्षितुल्योभवत् ॥ राजर्षेस्तस्य सूनुः क्षितिपतितिलकः श्रीनिवासो
निवासो, ब-
६. र्म्माणां कश्यपर्षेः स्मरपतिरिव प्रोल्लसत्सङ्गरश्रीः। दाता धाता प्रजानाममृतकरयशा
भानुभानु-
७. प्रतापो रूपेणानङ्गतुल्यो गुणमणिजलधी राजते राजचन्द्रः। मध्यमा च सुता
तस्य, भूपतेः की-
८. त्तिमङ्गला। जामातामरसिंहश्च तौ विभातश्च दम्पती ॥ अकारि देवालय एष
ताभ्यां, सुवर्णपा,
९. षाणमयो महीयान्। गौरप्रभः कृष्णपदाब्जभक्त्या महोच्चयो मेरुरिवाद्भुतश्रीः।
प्रासादेऽ
१०. स्मिन् स्थापिता कृष्णमूर्त्तिः, भक्त्या ताभ्यां दम्पतीभ्यां मनोज्ञा। पार्श्वद्वन्दे
गोपिकारम्यमूर्तिः हस्ता-
११. म्भोजद्वंदसंन्यस्तवेणुः। नेपालाब्दे गगणखगजे, ज्यैष्ठमासे च कृष्णे, विष्णुप्रीत्या
विषधरतिथौ, द
१२. म्पतीभ्यां च ताभ्यां। प्रासादेस्मिन् कनकलशाः स्थापिताः सोमवारे, कृत्वा
होमं द्विजवरगणम् पूज-
१३. यित्वा स्वशक्त्या ॥ ॥ श्रीहरिवंशेन कृतानि पद्यानि ॥ ॥ अतःपरं देशभाखा
लिख्यते ॥ श्रेयोस्तु ॥ स्वस्ति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

१४. सम्वत् ८०० ज्यैष्ठमासे कृष्णपक्षे, चतुर्थ्यान्तिथौ, श्रवणाप्रघनेष्ठानक्षत्रे, वैधृती-
प्रविष्कंभयोगे, आ-

१५ दित्यवासरे, श्व कुन्हु अग्निस्थापन यांङ, श्रीमत्श्रीश्रीवंशगोपालमूर्ति गोपिसहितन
स्थापना यांङ

१६. संति, पंचमी कुन्हु, श्रीब्राह्मणपनी बोदानथं सिंध्रतेको ब्राह्मणीपनि जोशि,
आचार्य्यपनि बिज्या–

१७. चकं जिमस्वंपु गजुरी छास्यं प्रतिष्ठा याङा दिन जुरो ॥ श्व देवलयातं आय
प्रत्याय दुन्ता, बिसि-

१८. ङ द्वंबु नेखण्डन रोव श्लंपित्या १४× बन्देग्राम बुरो गु ६ थसिवं बु रोव षुत्या
श्वते बुया वर्षप्रति वर

१९. सानन निते पूजायात पूजाक्ये अस्ता १ स्वानयातं अस्ता १ दिवायातं घेल जं
२ दं ४ तोचकं माधे ता २ धलि दं १

२०. बजि कुड १ दंछियातनं श्रीखण्ड प्र २ श्वते नित्यपूजायातं जुरो ॥ ज्येष्ठकृष्ण,
पंचमी कुन्हु, होम यांङ

२१. बोसाधन यायमाल ॥ श्रावणकृष्ण, अष्टमी कुन्हु, होम यांङ पवित्रारोहण
यायमाल ॥ चैत्रशु-

२२. क्ल, त्रयोदशी कुन्हु, होम यांङ दमनारोहण यायमाल ॥ प्रशेषनं जाक्ये फं
पियङा ४५ देव-

२३. पूजायात ब्राह्मणस्तं वर्षप्रति पिबियमाल जुरो ॥ भूय सिन्ध्रतं र १ गुगुरु
दं २ चेकन प्र २

२४. श्वते लस लस नित्यपूजायात जुरो, श्वते श्रीअमरसिंह कुंह्मरजुस भार्य्या
श्रीकीर्त्तिमङ्गला थकुनिजु

२५. श्रीपुरुखसेन श्व लोहों, दयकं, स एवो श्री३परमेश्वरमूर्त्ति भट्टारक स्थापन
याङ श्वते बुं दुंता

२६. जुरो, श्व देवल देवप्रतिष्ठा षाक, थंबुबरवनिह्म द्विजबर सुदर्शण उपाध्या,
वखनबाहार दै–

२७. वज्र सिद्धिराज जोशि, श्व देवलस कम्म याचके मालकोपनिस परिवालन
जुरो, पुनर्भाखा, बोसाधननं

२८. पू १ पवित्रारोहननं पु १ दमनारोहननं पु १ स्वप घातनं मोहोर शुकि १ घाले
ह्लव द-

२९. स्यं चोंग्व जोनास तंन्यमाल, श्वते हङन, दको सेह्लोंयातं लेनके माल, श्वतेया
चिन्ता याक गोष्ठी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

३०. कोबाहार केशवराम भारो, जयकृष्ण भारो, कारण्डबहार सूर्य्यराम मुल्मी भारो
३१. श्वतेसन श्व चोस्यंतको अविछिन्न यांङन लोभ मयास्यं निस्त्रपे माल, चोस्यं तको मनिस्त्रपं लोभ या काले
३२ गोब्राह्मणादि पञ्च महापातक लाक जुरो, लोभ मयाकाले उत्तोत्तर जुरो॥ श्व देवस तिसानो,
३३. वस्तुजातनों, श्व गुथि भारोपनीसनं विचाय यायमाल, मयायमदो जुरो॥ श्व देवपूजा याचका
३४. बलनिह्मया विप्र श्रीहरिनन्दन सर्म्मण जुरो, श्व ब्राह्मणन काल कपत मयातोले, श्वया परिवार याचके
३५. माल, काल कपत यांङ, कोंचगल थंनसा, मालको मनिगुपरसा, सेबु ब्राह्मणन पूजा याचके ये, श्व देवलया
३६. तलेस जुक्क प्याखन स्वय, गुथि भारोपनिसके मङस्यं चोनेमदो जुरो॥

—०—

मङ्गलबजार भीमसेन-मन्दिरको अभिलेख

ललितपुर मङ्गलबजारमा भीमसेनको प्रसिद्ध मन्दिर छ। त्यस मन्दिरको ढोकाको दायाँपट्टि कुनामा यो शिलालेख पूर्वाभिमुख भई रहेको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग १ हात लम्बा १७ अङ्गुल चौडा छ। यहाँ संवत् ८०१ छ।

१. ॐ श्री ३ भीमसेनाय नमः ॥ ॥ दोर्दण्डेन बलेन येन निहतो दुःशारदुःशासनो युद्धे भीषणया जघान गदया दुर्य्योधनं योऽवम-
२. म् । यो हन्ति स्म निशि प्रचण्डबलिनं कामातुरं कोचकं, शत्रूणां भयदं भयङ्करनिभं तं भीमसेनं भजे ॥ नानानृत्यकलाविलासर-
३. सिकः कन्दर्प्पवत्सुन्दरो, वीणातालमृदङ्गगीतनिपुणः सङ्गीतविद्यानिधिः। भास्वद्-भानुनिभः प्रतापनिहतप्रोद्यत्प्रतीपद्यु-
४. तिः, नेपाले ललितापुरे विहरति श्रीश्रीनिवासो नृपः ॥ यस्यात्मजो योगतरेन्द्रमल्लो नाकाधिनाथस्य यथा जयन्तः। प्रभात-
. भानुप्रतिमप्रतापो विराजते मारसमानरूपः ॥ स श्रीनिवासो नृपवासरेशो भगीरथ-स्यानुमतं गृहीत्वा, अकारयद्भीषण-
६. भीमसेनप्रासादमेनं नयनाभिरामं ॥ नेपालाब्दे शशधरनभःकुञ्जरे मासि मार्ग्गे, शुक्ले पक्षे गुहतिथियुते वासरे चन्द्रपु-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

७. त्रे प्रासादेऽस्मिन् कनककलशौ स्थापितौ भीमभक्त्या। होमं कृत्वाऽनुपमयशसा श्रीनिवासेन राज्ञा॥ ॥ हरिवंशेन कृताः

८. श्लोकाः॥ अतः परं नेपालभाषया लिख्यते॥ ॥ स्वस्ति॥ श्रीमाणिग्लाधिपति महाराजाधिराज श्रीश्रीजयश्रीनिवासमल्ल

९. देव प्रभु ठाकुलसन स्व नगरं छगुल जुयाव नेपालेश्वर जुयाव विजयराज्य याङबिज्याक, थथि अवसरस श्री ३ भीमसे-

१०. न भट्टारककास न्हपा चपाड याङ चोङस स एव ठाकुलसन मन्त्री भगारथ भैया भारोस व संमत याङन आज्ञा प्रसन्न जु-

११. स्यं, थ्व देवल दयकबिज्याक जुरो॥ ॥ श्रेयोस्तु॥ सम्वत् ८०१ मार्गशिल शुक्ल॥ षष्ठ्यान्तिथौ श्रवणप्रधनेष्ठानक्षेत्रे॥

१२. ध्रुवप्रव्याघाटयोगे॥ बुधवासरे॥ थ्व कुन्हु थ्व देवल प्रतिष्ठा यास्यं सुवर्ण्ण कलश ध्वजावरोहन याङा दिन जुरो॥ भाषा

१३. थ्व देवलस ह्लोनेमाल काले मेवन ह्लोङमदतसा व्यसतपनिस्यन चिन्ता याङन देवया वस्तुन ह्लोनेमाल जुरो॥ थ्व दे-

१४. वल ज्यास चिन्ता याक पात्रवंश रावुत तवभ्यालं भाकतु कोथ्य तवभ्याल पात्रवंश रावुत्त रत्नराज भारो भ्रात्ते स

१५. ह दथुलाछे पात्रवंश रावुत काशिराज भारो, दधबाहार पात्रवंश रावुत्त मयासिंह भारो, नकबाहर वि-

१६. श्वसिंह भारो॥ व्यसत मानिग्ल कोविछे मनोहरसिंह भारो भ्रात्ते भागीसिंह भारो, मनिकराज भारो भ्रात्ते

१७. विष्णुनारायण भारो कनेष्ठ भ्रात्ते शिवनारायण भारो, मोतिराज भारो, चाखाबाहार वैकुण्ठराम भारो

१८. भ्रात्रे विश्वसिंह भारो कनेष्ठ भ्रात्रे नरसिंह भारो थ्वतेस्यन चिन्ता याचकं थ्व देवल दयकबिज्याक जुरो॥ शुभ।

—०—

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यम्पिविहारको अभिलेख

ललितपुर यम्पिविहारको प्रसिद्ध स्तूपको पूर्वपट्टि भागमा यो शिलालेख टाँसी राखिएको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग २० अङ्गुल लम्बा, १५ अङ्गुल चौडा छ। यहाँ संवत् ८१० छ।

१. ॐ नमो बुधायः शाक्यसिंह महाबुद्धः जिनेन्द्र गु-
२. नशागल कोतिशूर्ज प्रभुं नाथन्नमामि भव-
३. तालकः ॥ स्वस्ति ॥ श्रीमन्माणिग्लाधिपति सकलशस्त्र-
४. शास्त्रनृत्यवाद्यसकलकलाकोशल सङ्गीतविद्यापार-
५. ग महाराजाधिराज श्रीश्रीजययोगनरेन्द्रमल्लदे-
६. व प्रभु ठाकुलसन विजयराज्य याङबिज्याक, रा-
७. जा राजापनिस्के किसि सलं आदिपं स देश कास्य-
८. बिज्याङाव, राजा राजाया चूडामणि जुयाव बिज्या-
९. क, क्रात गुगोरं च्याघरनं काव, याकात चोङा-
१०. व, थथि अवसरस, यंपिविहारिया ब्रह्म-
११. चर्य्यभिक्षुश्रीचिन्तामणिजु, कोनिह्म घर खा-
१२. छेया राम भारो, प्रमुखनं गुथि समुह-
१३. न, यम्पीथुपया प्रिउखादेवस्के देव-
१४. ल दयकस्यं ।। श्रेयोऽस्तु ।। सम्वत्
१५. ८१० ज्येष्ठकृष्णदितीयायां तिथौ
१६. पुर्व्वाखाध प्रर उत्राखाध नक्ष-
१७. त्रे ऐ जोगे ।। ।। सुक्रवाल,
१८. श्व कुन्हु प्रतिस्था याङा जुरो
१९. श्वन न्हतु कुन्हु लथ भेत
२०. बोर, लथजंत्रन थन
२१. देव रथन कोकायाव
२२. थ बुगारया फुरस तर
२३. शुभ ।।

—०—

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मङ्गलबजार मणिमण्डपको अभिलेख

ललितपुर मङ्गलबजारमा राजदरबारसंगै उत्तरपट्टि 'मणिमण्डप' भन्ने प्रसिद्ध स्थान छ। त्यसको बीच भागमा मण्डपको राजासनको रूपमा राखिएको ढुङ्गाको उत्तराभिमुख पाटामा यो अभिलेख कुँदिएको छ। यसको अभिलेख कुँदिएको भाग १ हात लम्बा १९ अङ्गुल चौडा छ। यहाँ संवत् ८२१ छ।

१. ॐ नमः श्रीलोकनाथाय ॥ दाक्षिण्योत्तरदिग्गतः करतले पङ्केरुहः सारथि
कृत्वा चाण्ड-
२. जमब्जगः प्रतिदिशं स्थित्वा भ्रमत्स्यन्दने । अ गानां प्रभवो तनोतु हि सदा
मोदं परं प्राणि-
३. नामारक्ताकृतिमुंदरो रविरिव श्रीलोकनाथः प्रभु ॥ श्रीभीमस्य मणेः सभास्थलमि-
४. व श्रीभूपतीनां सभास्थानं सन्मणिमण्डपं सुललित जीर्णं त्वपास्य द्रुत संगीतार्ण्णवपा-
५. रगेन सुकुलाम्भोजाटवीभास्वता, श्रीमद्वीरनरेन्द्रभूमिपतिनाऽकारि स्फुतं नूतनं ॥
६. यन्निर्म्मानविधौ महच्छ्रमभृताधिक्योद्यमारंभकृद्वीरस्याऽनुचरो नरेन्द्रनृपतेः सं-
७. गीतविद्यानिधेः । यस्य प्रेमतमो वरो नरहरिर्न्नामा महत्सेवको, दासानां गणनाय-
८. कः क्षितिपतेः स स्यात्सदा मान्यभृत् ॥ ब्रह्मानेत्रदिगङ्गनाङ्कसहिते नेपालस-
९. वत्सरे । चैत्रे मासि सिते दिने सुरुगुरोः षष्ठ्यां तिथौ संयुते । श्रीमद्भैरवमूर्त्तिशक्ति-
१०. सहितं संस्थापयामास स, कृत्वा तत्र नरेन्द्रभूपतिमणिर्होमं च कोटचाहुति ॥ ॥
११. संवत् ८२१ चैत्रमास शुक्लपक्ष षष्ठी बृहस्पतिवार, थ्व कुन्हु संगीतार्ण्वप रग
१२. रविकुलतिलक हनुमद्ध्वज माणिग्लाधिपति महाराधिराज वीरश्रीश्रीजयजो-
१३. गनरेन्द्रमल्ल प्रभु थाकुरन, न्हपाया मणिमण्डप जीर्ण्ण जुयाव न्हुर दयकं बिज्याङाव
१४. कोटचाहुति होम याङाव थो मणिमण्डपस शक्तिन सहित भैरव दयकं स्थापना
१५. याङाव प्रतिष्ठा याङ बिज्याक ॥ महाराजाया आज्ञान स्वथया शिवहरिया पुत्र धो-
१६. पोगारबहिलिपछें नरहरि, म्हाच मनोहरी, मान्येश्वरी, प्रमुख थो स्वम्हसे-
१७. न थो मण्डप दयकाया समस्त चिंता याङाव महाकष्ट याङाव महाराजाया से-
१८. वा याक ॥ थोगुर सेवान, महाराजा प्रसन्न जुयाव थो मणिमण्डपस बिज्याङाव नर
१९. हरिबात मान्य बिसे बिज्याक ॥ थो वेलस नरहरिन थव शक्यन चावर्थे, वस्तु जा
२०. त दुन्ता व, मुकसिर, दस्पतिदुंता व महा(रा)जा वीरश्रीश्रीजयजोगनरेन्द्रमल्ल
प्रभु था
२१. कुरया चरणारविन्द पूजा याक ॥ ॥ भाषा बु रोव ९···[illegible]···बुरो खोंनाथरि थ्वो

[illegible]. यहाँ जग्गाको नाउँ खुर्केर अस्पष्ट पारिएको छ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

२२. ति बुया वरसानन, नित्य अस्ता १ चेक तस्यं मत छोयके माल, इन्द्रजात्राया पूर्णमा-
२३. सि कुन्हु राजगुव्वाहारन श्रीभैर व)मूर्ति पूजा यायमाल ।। फं १ सियाफलकि
प्र २ म्वात कु-
२४. ड १ रा कुड १ बजि दं ४ घरि कुड १ क्रगु फोया, श्वति दान बियमाल ।।
गुव्वाहार मत्त छोयकू-
२५ ह्म ह्मोयथो स्वह्म भोज नके माल, मंडपस चिंता याकह्मन ।। बरषुनि चपालया जो-
२६. गियात नित्य प्र २ जाकि बियमाल, नित्य बपुयमाल, जोगि संन्यासिन थो
मंडपस जा-
२७ थुयमदु, मि छोयकेमदु वरषूनि चपालया जोगिन विचार यायमाल विचार मया-
२८ तसां महाराजाया गुणाहागा(र 'जुरो ।। श्वति ल्हासे तको मयातसा पंचमहापाप ला-
२९. क जुरो, श्वति ल्हासे तको यातसा महापुन्य लाक जुरो ।। थोगुर लोहोया सिंहा-
३०. सन महाराजाधिराज वीरश्रीश्रीजंयजोगनरेन्द्रमल्ल प्रभु थाकुरया जुरो ।। श्व
३१. सिंहासनस मेव सुनं चोनेमदु चोनसा महाराजाया गुणाहागार जुरो ।। श्व अक्षर
३२. बंलानिह्मया विप्र श्रीपरशुरामन श्रीश्रीवीरजयजोगनरेन्द्रमल्लदेव प्रभु थाकुलया
३३. आज्ञान चोया जुरो। शुभमस्तु त्रिजगताम् ।।

—०—

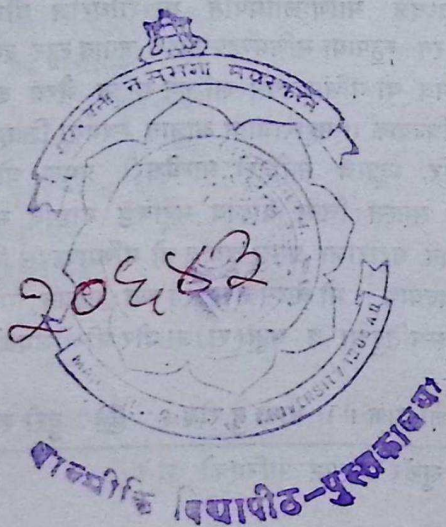

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रकाशक—
संशोधन-मण्डल
महाबौद्ध काठमाडौं, नेपाल

मूल्य- मो. रु. १५०

वि. सं. २०१९ श्रावण-संक्रान्ति

जोरगणेश प्रेस प्राइभेट लिमिटेड, काठमाडौं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu